

Κύκλος Δικαιωμάτων του Παιδιού
Χατζηγιάννη Μέξη 5, Αθήνα 11528
Τηλέφωνο 210.7289703
e-mail: cr@synigoros.gr

Φεβρουάριος 2005

Η ΔΗΜΟΣΙΑ ΘΕΣΗ ΤΟΥ ΣΥΝΗΓΟΡΟΥ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ ΓΙΑ ΤΗ ΡΗΤΗ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΗ ΑΠΑΓΟΡΕΥΣΗ ΤΗΣ ΣΩΜΑΤΙΚΗΣ ΤΙΜΩΡΙΑΣ

A. ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

Ο Συνήγορος του Πολίτη έχοντας, μεταξύ άλλων, ως αποστολή την *προάσπιση και προαγωγή των δικαιωμάτων του παιδιού*, την οποία, ειδικότερα, ασκεί ο Κύκλος Δικαιωμάτων του Παιδιού, εκτιμά ότι υφίσταται ανάγκη αποτελεσματικής προστασίας όλων των παιδιών από πράξεις βίας και ότι το πρώτο απαραίτητο βήμα προς αυτή την κατεύθυνση είναι η **ρητή νομοθετική απαγόρευση** κάθε μορφής σωματικής τιμωρίας ως μέσου σωφρονισμού των παιδιών σε οποιοδήποτε χώρο αυτά ζουν, συμπεριλαμβανομένου βεβαίως και του χώρου της οικογένειάς τους.

Σωματική τιμωρία είναι κάθε πράξη επιβολής πόνου ή σωματικής δυσφορίας σε ανήλικο, με σκοπό τον σωφρονισμό ή τον έλεγχο της συμπεριφοράς του. Μορφές σωματικής τιμωρίας μπορεί να είναι, μεταξύ άλλων: το «ξύλο», το χαστούκι, το άγριο σπρώξιμο, το χτύπημα με αντικείμενο, το ταρακούνημα, το τράβηγμα (αυτιού, μαλλιών κ.λπ.), το δάγκωμα, ο εξαναγκασμός του παιδιού σε άβολες στάσεις, η άρνηση ικανοποίησης βιολογικών αναγκών του.

B. ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΕΣ ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ

Σύμφωνα με τις σύγχρονες παιδαγωγικές αντιλήψεις, η σωματική τιμωρία έχει δυσμενείς επιδράσεις στην αγωγή των παιδιών, διότι:

- Δεν είναι αποτελεσματικό μέσο σωφρονισμού και στερείται μορφωτικής αξίας.
- Διδάσκει στα παιδιά ότι η πρόκληση πόνου σε τρίτο άτομο, προκειμένου να επιτευχθεί ο επιθυμητός στόχος, είναι ένας αποδεκτός τρόπος συμπεριφοράς και θεμιτό μέσο επίλυσης προβλημάτων και ότι η παραβίαση θεμελιωδών δικαιωμάτων είναι επιτρεπτή.
- Υποτιμά τη δύναμη και τα ευεργετικά αποτελέσματα του λόγου, ενώ εξαιρεί τη σωματική υπεροχή και το δίκαιο του ισχυρότερου.
- Προκαλεί στα παιδιά φοβίες, χαμηλή αυτοεκτίμηση, δυσκολίες προσαρμογής, ενώ μπορεί να οδηγήσει ακόμα και σε διαταραχές συμπεριφοράς.
- Οδηγεί συχνά σε σωματική κακοποίηση, αφού τα όρια μεταξύ του επιτρεπτού σωφρονισμού και της υπερβολικής βίας είναι δυσδιάκριτα.
- Συνδέεται συχνά με χαμηλή σχολική επίδοση και υιοθέτηση παραβατικής συμπεριφοράς.

Στην Ελλάδα, οι διαστάσεις του προβλήματος της χρήσης της σωματικής τιμωρίας προκύπτουν από ερευνητικά δεδομένα. Έρευνα που διεξήχθη στην περιοχή της Αττικής κατά τα έτη 1994-97, σε αντιπροσωπευτικό δείγμα 591 οικογενειών μαθητών δημοτικών σχολείων, κατέγραψε ότι το ποσοστό χρήσης της σωματικής τιμωρίας ανερχόταν στο 65,5% του δείγματος. Όσον αφορά την αποτελεσματικότητα της σωματικής τιμωρίας ως μεθόδου διαπαιδαγώγησης, βρέθηκε ότι το 90% των παιδιών επαναλάμβαναν την πράξη για την οποία τιμωρήθηκαν, και μάλιστα το 44% εξ αυτών μέσα σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα. Αξίζει επίσης να τονιστεί ότι η πλειονότητα των γονέων δήλωσαν τη συμφωνία τους για την απαγόρευση της σωματικής τιμωρίας και στη χώρα μας.¹

¹ Η έρευνα διεξήχθη από τις Φερέτη Ε. και Σταυριανάκη Μ. για το Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού. Βλ. Φερέτη Ε. «Η χρήση βίας στη διαπαιδαγώγηση των παιδιών: ερευνητικά δεδομένα και προεκτάσεις» στο «Εγκληματίες και θύματα στο κατώφλι του 21ου αιώνα», Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, Αθήνα 2000, σελ 543-552

Γ. ΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

1. Οι Συνταγματικές Αρχές

Σύμφωνα με τις σύγχρονες αντιλήψεις των δικαιωμάτων του ανθρώπου, οι ανήλικοι είναι πλήρη υποκείμενα συνταγματικών δικαιωμάτων. Το άρθρο 2 παρ. 1 του Συντάγματος ανάγει τον σεβασμό και την προστασία της αξίας του ανθρώπου σε πρωταρχική υποχρέωση της πολιτείας και το άρθρο 5 παρ. 2 του Συντάγματος κατοχυρώνει το δικαίωμα προστασίας της ζωής, της τιμής και της ελευθερίας όλων όσων βρίσκονται στην Ελληνική Επικράτεια. Επομένως, εφ' όσον οι ανήλικοι αντιμετωπίζονται ως ισότιμοι φορείς δικαιωμάτων, είναι φορείς και των ανωτέρω δικαιωμάτων και δεν αποτελούν κτήμα των γονέων τους. Στο βαθμό που η σωματική τιμωρία, ανεξαρτήτως βαθμού, μέτρου και μεθόδου, θίγει τα δικαιώματα κάθε ανθρώπου, είναι αυτονόητο ότι θίγει και τα δικαιώματα κάθε παιδιού, που είναι εν γένει πιο εύθραυστο και ευαίσθητο από τους ενήλικες.

Αντίστοιχα δικαιώματα κατοχυρώνονται και σε διεθνείς συμβάσεις, που έχουν κυρωθεί με νόμο στην Ελλάδα και έχουν αποκτήσει ισχύ ανώτερη των τυπικών νόμων.

2. Οι προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου

Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ), που κυρώθηκε με το ν.δ.53/1974, κατοχυρώνει τον σεβασμό της σωματικής ακεραιότητας, της τιμής και της αξιοπρέπειας του ατόμου μέσα από πλέγμα διατάξεων (αρ. 3, 8, 13 και 14 ΕΣΔΑ). Η σωματική τιμωρία συνιστά, και στο πλαίσιο της σύμβασης αυτής, προφανή παραβίαση της σωματικής ακεραιότητας του παιδιού και έλλειψη σεβασμού στην ιδιωτική του ζωή. Το δικαίωμα των γονέων να ανατρέφουν τα παιδιά τους σύμφωνα με τις φιλοσοφικές και θρησκευτικές αντιλήψεις τους, όπως κατοχυρώνεται στο αρ. 2 παρ. 2 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ, δεν μπορεί να προταθεί ως επιχείρημα που να δικαιολογεί την εφαρμογή της σωματικής τιμωρίας. Ο τρόπος ανατροφής του ανηλίκου αποτελεί επιλογή του γονέα, ωστόσο έχει πάντα στόχο την αρμονική ανάπτυξη της προσωπικότητάς του. Έτσι, αυτή η επιλογή έχει ως όριο και προϋπόθεση τη μη προσβολή θεμελιωδών δικαιωμάτων του παιδιού, όπως είναι ο σεβασμός της τιμής, της αξιοπρέπειάς του και της σωματικής του ακεραιότητας.

Τα παραπάνω περιλαμβάνονται και στη νομολογία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, η οποία έκρινε ότι η ρητή νομοθετική απαγόρευση της σωματικής τιμωρίας σε καμία περίπτωση δεν θεωρείται ότι προσβάλλει το δικαίωμα των γονέων να ανατρέφουν τα παιδιά τους σύμφωνα με τις πεποιθήσεις τους².

3. Οι επιταγές της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού

Η Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ν. 2101/1992) (εφεξής ΔΣΔΠ), η οποία κατοχυρώνει πληρέστερη προστασία των ανηλίκων σε σύγκριση με την αντίστοιχη προστασία από την ΕΣΔΑ, ιδρύει ειδική υποχρέωση των κρατών να δραστηριοποιηθούν, λαμβάνοντας θετικά μέτρα για την κατάργηση της σωματικής τιμωρίας. Συγκεκριμένα, η ρητή κατάργηση της σωματικής τιμωρίας επιβάλλεται από το άρθρο 19 της ΔΣΔΠ: *«Τα συμβαλλόμενα κράτη λαμβάνουν όλα τα κατάλληλα νομοθετικά, διοικητικά, κοινωνικά και εκπαιδευτικά μέτρα, προκειμένου να προστατεύσουν το παιδί από κάθε μορφή βίας, προσβολής ή βιαιοπραγιών σωματικών ή πνευματικών, εγκατάλειψης ή παραμέλησης, κακής μεταχείρισης ή εκμετάλλευσης, συμπεριλαμβανομένης της σεξουαλικής βίας, κατά το χρόνο που βρίσκεται υπό την επιμέλεια των γονέων του ή του ενός από τους δύο, του ή των νόμιμων εκπροσώπων του ή οποιουδήποτε άλλου προσώπου στο οποίο το έχουν εμπιστευθεί.»* και το άρθρο 37 εδ.α': *« Τα Συμβαλλόμενα Κράτη επαγρυπνούν ώστε : α) Κανένα παιδί να μην υποβάλλεται σε βασανιστήρια ή σε άλλες σκληρές, απάνθρωπες ή εξευτελιστικές τιμωρίες ή μεταχείριση».*

Στο πλαίσιο αυτής της προστασίας, η Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Παιδιού του άρ.44 ΔΣΔΠ, έχοντας εξετάσει την έκθεση που είχε υποβάλει η Ελλάδα, στις συστάσεις της πρότεινε τη δια νόμου απαγόρευση κάθε μορφής βίας απέναντι στα παιδιά, συμπεριλαμβανομένης της σωματικής τιμωρίας, που λαμβάνει χώρα στο πλαίσιο της οικογένειας³.

Ο Κύκλος Δικαιωμάτων του Παιδιού, που λειτουργεί στον Συνήγορο του Πολίτη, επιφορτισμένος με την παρακολούθηση της εφαρμογής της ΔΣΔΠ, λαμβάνει σοβαρά υπόψη τις ανωτέρω συστάσεις.

² European Commission of Human Rights, admissibility decision, *Seven Individuals v. Sweden*, 1982, application no. 8811/79

³ CRC/C/15/Add.170-2002, παράγρ.42 (α) και (β) και 43 (α) και (β)

4. Η απαγόρευση της σωματικής τιμωρίας στο χώρο του σχολείου και της προσχολικής φροντίδας

Στο ελληνικό εσωτερικό δίκαιο η σωματική τιμωρία, στο πλαίσιο της σχολικής πειθαρχίας, απαγορεύεται ρητά στον χώρο της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης με το άρ.13 παρ.8 π.δ. 201/1998 που επαναλαμβάνει τη διατύπωση του άρ.8 π.δ.497/81. Όσον αφορά δε τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, το π.δ. 104/1979 δεν περιλαμβάνει τη σωματική τιμωρία στα -περιοριστικώς αναφερόμενα- επιτρεπτά μέσα σχολικής πειθαρχίας του άρ.27.

Συνέπεια της νομοθετικής αυτής ρύθμισης είναι ότι η χρήση του συγκεκριμένου μέσου σωφρονισμού δεν λογίζεται πλέον ως δικαίωμα του εκπαιδευτικού, οπότε αποκλείεται η επίκληση του άρ.20ΠΚ περί άρσης του άδικου χαρακτήρα της πράξης και, επομένως, πράξεις σωματικής τιμωρίας μαθητών από εκπαιδευτικούς εμπίπτουν στο πεδίο ρύθμισης των διατάξεων του Ποινικού Κώδικα περί σωματικών βλαβών και τιμωρούνται ως τέτοιες.

Έτσι, ενώ στο παρελθόν, και νομολογιακά, αναγνωριζόταν στους εκπαιδευτικούς το δικαίωμα να επιβάλουν σωματικές ποινές στους μαθητές, σήμερα πια στον χώρο της εκπαίδευσης έχει εμπεδωθεί η άποψη ότι η σωματική τιμωρία είναι πράξη αντιπαιδαγωγική και, επιπλέον, ποινικώς κολάσιμη.⁴ Η επίδραση της ύπαρξης ρητής νομοθετικής απαγόρευσης των σωματικών ποινών στον χώρο αυτό ήταν καθοριστική, τόσο στο επίπεδο των έννομων συνεπειών –και της συνακόλουθης προστασίας των παιδιών- όσο και στο επίπεδο διαμόρφωσης μιας γενικότερης αντίληψης για τον αντικοινωνικό και αντιπαιδαγωγικό χαρακτήρα τέτοιων πράξεων των εκπαιδευτικών.

Αντίστοιχη διάταξη ρητής απαγόρευσης της σωματικής τιμωρίας διέπει τη λειτουργία των δημοτικών παιδικών-βρεφονηπιακών σταθμών, η παραβίαση της οποίας μάλιστα αποτελεί ‘σοβαρότατο πειθαρχικό παράπτωμα’⁵. Επίσης, οι

⁴ Χαρακτηριστικό το σκεπτικό της απόφασης 14/1993 Πλημμ Τριπ, *ΑρχΝ/1993*, σ.404 : «... στο παρελθόν αναγνωριζόταν στους δασκάλους το δικαίωμα όπως ραπίζουν τους μαθητές προς σωφρονισμό... Η άποψη όμως αυτή δεν μπορεί να θεωρηθεί σήμερα ορθή. Ο τρόπος της διαπαιδαγωγήσεως και τα μέσα σωφρονισμού των μαθητών δεν είναι κάτι το σταθερό και αμετάβλητο, αλλάζουν συνεχώς. Έτσι τα ραπίσματα του δασκάλου προς το μαθητή που κατά το παρελθόν θεωρούνταν ... μέσο σωφρονισμού και ήταν πράξη κοινωνικά και παιδαγωγικά αποδεκτή, ενώ νομικά αποκλειόταν ο άδικος χαρακτήρας της πράξεως, σήμερα αποτελεί πράξη όχι μόνο αντικοινωνική και αντιπαιδαγωγική (αφού η σωματική ποινή είναι μέτρο απάνθρωπο, βάρβαρο και επικίνδυνο), αλλά σαφώς και ποινικά κολάσιμη. Η τελευταία αυτή άποψη ενισχύεται και από το ότι η Πολιτεία ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του 1980 αντιλήφθηκε τον αντιπαιδαγωγικό χαρακτήρα της σωματικής ποινής, γι' αυτό και με το π.δ.497 της 19/25-5-1981 ρητώς όρισε ότι ‘αι σωματικά ποινάι απαγορεύονται’».

⁵ ρ.14 παρ.1 ΥΑ Π2β/2827, ΦΕΚ Β 637, 30.7.1997, που επαναλαμβάνεται στο άρ.14 παρ.1 της ΚΥΑ 16065/2002, ΦΕΚ Β 497/22-4-2002, «Πρότυπος Κανονισμός Λειτουργίας Δημοτικών και Κοινοτικών ΝΠΔΔ, Παιδικών και Βρεφονηπιακών Σταθμών».

σωματικές ποινές ‘απαγορεύονται αυστηρά’ στο πλαίσιο λειτουργίας των Κέντρων Παιδικής Μέριμνας.⁶ Ωστόσο, ρητή απαγόρευση της σωματικής τιμωρίας ως πειθαρχικού μέτρου απουσιάζει από τις διατάξεις που ρυθμίζουν άλλους χώρους φροντίδας παιδιών, όπως είναι οι παιδικοί-βρεφονηπιακοί σταθμοί, που ιδρύονται και λειτουργούν από φιλανθρωπικά ιδρύματα, ή τα πλαίσια φιλοξενίας, όπως οι Παιδουπόλεις του (πρώην) Εθνικού Οργανισμού Πρόνοιας, που πλέον έχουν υπαχθεί στην αρμοδιότητα των Περιφερειακών Συμβουλίων Υγείας και Πρόνοιας (ΠΕΣΥΠ). Έτσι, στις περιπτώσεις αυτές, η απαγόρευση ή μη των σωματικών ποινών εναπόκειται στις ρυθμίσεις του εκάστοτε ισχύοντος καταστατικού, ενώ για τα ιδρύματα, στα οποία έχει ανατεθεί νομικά η επιμέλεια των φιλοξενούμενων παιδιών, ισχύουν όσα αναπτύσσονται στη συνέχεια για τη λήψη σωφρονιστικών μέτρων στο πλαίσιο άσκησης της επιμέλειας.

5. Η σωματική τιμωρία στο πλαίσιο της οικογένειας: Τα ερμηνευτικά προβλήματα του άρθρου 1518 ΑΚ

Οι σχέσεις γονέων και τέκνων διέπονται από διατάξεις του οικογενειακού δικαίου. Η ανατροφή του παιδιού αποτελεί περιεχόμενο της επιμέλειας (μέρους της γονικής μέριμνας), που ρυθμίζεται στον Αστικό Κώδικα. Σύμφωνα με το άρ.1518 ΑΚ, το οποίο προσδιορίζει ενδεικτικά το περιεχόμενο της επιμέλειας, *«η λήψη σωφρονιστικών μέτρων επιτρέπεται μόνο εφόσον αυτά είναι παιδαγωγικώς αναγκαία και δεν θίγουν την αξιοπρέπεια του τέκνου»*. Η υπέρβαση των ορίων που επιβάλλει το άρθρο 1518 ΑΚ συνιστά κακή άσκηση της γονικής μέριμνας και επισύρει τις συνέπειες του άρ.1532 ΑΚ, φθάνοντας έως την αφαίρεση της γονικής μέριμνας στο σύνολό της.

Σήμερα η νομική θεωρία αφ’ ενός υιοθετεί την επιστημονική αμφισβήτηση της παιδαγωγικής αναγκαιότητας των σωματικών ποινών, αφ’ ετέρου δέχεται ότι πράξεις σωματικής τιμωρίας θίγουν σε κάθε περίπτωση την αξιοπρέπεια του παιδιού. Έχει επίσης υποστηριχθεί ότι στο βαθμό που τα σωφρονιστικά μέτρα του άρ.1518 ΑΚ περιλαμβάνουν ενδεχομένως και σωματικές ποινές, δηλαδή σωματικές κακώσεις, υφίσταται αντισυνταγματικότητα της διάταξης, λόγω προφανούς αντίθεσης με τα άρ.2 παρ.1 και 7 παρ.2 του Συντάγματος.⁷

⁶ (άρ.23 παρ.2 ΥΑ Γ2β/1984 ΦΕΚ Β 860)

⁷ Μάνεσης Α. «Η πραγμάτωση της συνταγματικής προστασίας της ανήλικης νεότητας στο ισχύον δίκαιο», *Θέματα γονικής μέριμνας*, εκδ. ΕΝΒΕ, 1989, σ. 29.

Υπό το προϊσχύσαν καθεστώς, η νομική θεωρία δεχόταν ως επιτρεπτές τις ‘συνήθειες’ σωματικές τιμωρίες που δεν υπερβαίνουν το απαιτούμενο μέτρο, δεδομένου ότι ο νόμος δεν έθετε ως προϋπόθεση για τη λήψη σωφρονιστικών μέτρων τη μη προσβολή της αξιοπρέπειας του παιδιού.⁸ Η μεταβολή της στάσης των θεωρητικών επήλθε σταδιακά και ως συνέπεια της εισαγωγής της νέας διάταξης του άρ.1518 στον ΑΚ, κατά τη μεταρρύθμιση του οικογενειακού δικαίου με τον ν.1329/1983.

Η αβεβαιότητα σχετικά με την ερμηνεία του άρ.1518 ΑΚ, που αυτή τη στιγμή φαίνεται να υφίσταται στη νομολογία⁹, αποδεικνύει ότι η υπάρχουσα νομική ρύθμιση για την προστασία των παιδιών από πράξεις σωματικής τιμωρίας στον χώρο της οικογένειάς τους δε διασφαλίζει την επιθυμητή ασφάλεια δικαίου και καλεί σε περαιτέρω νομοθετική μεταβολή, η οποία δεν μπορεί παρά να είναι η ρητή απαγόρευση κάθε πράξης σωματικής τιμωρίας.

Με τον τρόπο αυτό, η συμπεριφορά των γονέων, η οποία θα επέσυρε νομικές κυρώσεις αν στρεφόταν κατά ενηλίκων, θα έχει τις ίδιες νομικές συνέπειες και όταν στρέφεται σε βάρος των παιδιών τους. Επομένως, η δεδομένη νομική προστασία, την οποία απολαμβάνουν σήμερα οι ενήλικες, θα επεκταθεί στους ανηλίκους.

6. Το δίκαιο ως μοχλός πολιτισμικών αλλαγών: η ρητή απαγόρευση της σωματικής τιμωρίας στην Ευρώπη

Λαμβάνοντας υπόψη ότι το δίκαιο αποτελεί και μέσο διαμόρφωσης και αλλαγής πολιτισμικών αντιλήψεων, το θεμιτό ή μη της σωματικής τιμωρίας έχει και τις ανάλογες πολιτισμικές επιπτώσεις.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η *Σουηδία*, που ήταν η πρώτη χώρα η

⁸ προϊσχύσαν άρθρο 1502 ΑΚ

⁹ Η προφανής δυσχέρεια ελέγχου της μη υπέρβασης της διαχωριστικής γραμμής μεταξύ επιτρεπτών και μη επιτρεπτών σωφρονιστικών μέτρων στον ιδιωτικό χώρο της οικογένειας δεν έχει επιτρέψει τη δημιουργία νομολογίας σε σχέση με την από τους γονείς επιβαλλόμενη (συνήθη) σωματική τιμωρία. Στην ελληνική δικαιοσύνη έχουν οδηγηθεί περιπτώσεις όπου ο σωματικός σωφρονισμός εξελίχθηκε σε καταφανή σωματική κακοποίηση [ενδεικτικές αποφάσεις : υπ’αρ. 499/2000 ΕφΠειρ, 427/1999 ΔναυτΠειρ, 369/1998 ΠλημμΙωανν) Είναι φανερό ότι παραμένει ενδεχόμενος ο κίνδυνος ερμηνείας της ισχύουσας διάταξης από τον δικαστή υπό το πρίσμα της υφιστάμενης πραγματικότητας των οικογενειακών ηθών στην Ελλάδα, όπου ακόμη επιβιώνουν «σωφρονιστικές» μέθοδοι – φυσικής και ψυχολογικής- βίας ως κατάλοιπα της παραδοσιακής εικόνας του παιδιού/ κτήματος των γονέων., ιδίως ενόψει μεμονωμένων αποφάσεων πρωτοβάθμιων δικαστηρίων, που αποφάνθηκαν ότι ελαφράς μορφής χειροδικίες εμπίπτουν στα συνήθη, νόμιμα σωφρονιστικά μέτρα, που δεν θίγουν την αξιοπρέπεια του ανηλίκου (υπ’αρ. 40/1989 ΜΠρΘ, 133/1986 ΜΠρΧ)

οποία απαγόρευσε το 1974 δια νόμου κάθε μορφή σωματικής τιμωρίας, ως μέσο σωφρονισμού και ελέγχου της συμπεριφοράς των παιδιών. Στόχος ήταν η αλλαγή των στάσεων και αντιλήψεων για τις μεθόδους διαπαιδαγώγησης μέσα στο οικογενειακό περιβάλλον. Τις νομοθετικές αλλαγές πλαισίωσαν υποστηρικτικά μέτρα ευαισθητοποίησης, ενημέρωσης καθώς και εκπαίδευσης για υιοθέτηση εναλλακτικών της σωματικής τιμωρίας μεθόδων διαπαιδαγώγησης. Έρευνες απέδειξαν ότι τα αποτελέσματα της προσπάθειας αυτής ήταν ιδιαίτερα ενθαρρυντικά και ότι η χρήση της σωματικής τιμωρίας από γονείς μειώθηκε δραστικά.

Το παράδειγμα της Σουηδίας ακολούθησαν κι άλλες Ευρωπαϊκές χώρες οι οποίες επίσης ρητά απαγόρευσαν τη χρήση σωματικής τιμωρίας. Πρόκειται για τις Φινλανδία (1983), Νορβηγία (1987), Αυστρία (1989), Κύπρο (1994), Δανία (1997), Κροατία (1999), Λετονία (1998), Γερμανία (2000), Ισλανδία (2003), Ρουμανία και Ουκρανία (2004). Επιπλέον στην Ιταλία το 1996, το Ανώτατο Δικαστήριο διακήρυξε ότι κάθε μορφή σωματικής τιμωρίας είναι παράνομη.

Η ρητή απαγόρευση της σωματικής τιμωρίας αναδεικνύεται ως επιθυμητή πρακτική και μέσα από τις Συστάσεις της επιτροπής υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης: R(85)4 για τη βία στην οικογένεια, R(90)2 για τα κοινωνικά μέτρα για την ενδοοικογενειακή βία και R(93)2 για τις ιατρικές και κοινωνικές πλευρές της κακοποίησης των παιδιών.

Λαμβάνοντας υπόψη τις παραπάνω παρατηρήσεις, ο Συνήγορος του Πολίτη εκτιμά ότι η Πολιτεία οφείλει να στείλει ένα ξεκάθαρο μήνυμα αποδοκιμασίας της σωματικής τιμωρίας, ώστε να γίνει αντιληπτό από τους γονείς, τους επαγγελματίες που ασχολούνται με το παιδί και τον γενικό πληθυσμό ότι τα παιδιά δεν ανήκουν στους γονείς ή κηδεμόνες τους, οι πράξεις βίας τόσο σε βάρος ανηλίκων όσο σε βάρος ενηλίκων είναι καταδικαστέες και η χρήση της σωματικής τιμωρίας προσβάλλει την τιμή και την αξιοπρέπεια των παιδιών και έχει αρνητικές συνέπειες στον ψυχισμό τους.

Δ. ΟΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ

Για τους παραπάνω λόγους ο Συνήγορος του Πολίτη προτείνει:

- Νομοθετική ρύθμιση με σκοπό την τροποποίηση του αρ.1518 ΑΚ, ώστε να καθίσταται σαφές ότι **«πράξεις σωματικής τιμωρίας δεν περιλαμβάνονται στα επιτρεπτά σωφρονιστικά μέτρα»**, που προβλέπει η διάταξη.

Αντίστοιχη ρητή πρόβλεψη απαγόρευσης πρέπει να εισαχθεί και στη νομοθεσία που διέπει κάθε χώρο φροντίδας και φιλοξενίας παιδιών.

Υπογραμμίζεται ότι στόχος της ρύθμισης δεν είναι η δίωξη και τιμωρία των γονέων και των επαγγελματιών που ασχολούνται με παιδιά, αλλά η υποβοήθηση και υποστήριξή τους στην αλλαγή των παιδαγωγικών αντιλήψεων με γνώμονα το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού.

Προκειμένου να επιτευχθεί ο στόχος αυτός, η Αρχή προτείνει περαιτέρω :

- Πλαισίωση της νομοθετικής ρύθμισης με **δέσμη μέτρων ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης** των παιδιών, των γονέων, των ειδικών επαγγελματιών, αλλά και του πληθυσμού εν γένει, ώστε τα αποτελέσματα να είναι πολλαπλασιαστικά, με την παραγωγή και διακίνηση ενημερωτικού υλικού και τη διοργάνωση ημερίδων και σεμιναρίων. Ειδικότερα, σε όλα αυτά πρέπει να τονίζεται ότι η σωματική τιμωρία δεν είναι αποτελεσματική και δεν έχει μορφωτική αξία, ότι η χρήση βίας δεν μπορεί να αποτελεί μέθοδο διαπαιδαγώγησης και ότι οδηγεί συχνά σε σωματική κακοποίηση, αφού τα όρια μεταξύ του επιτρεπτού σωφρονισμού και της υπερβολικής βίας είναι δυσδιάκριτα.

Ο Συνήγορος του Πολίτη, ο οποίος ήδη συνεργάζεται για την προώθηση των παραπάνω προτάσεων με άλλους αρμόδιους φορείς και εμπειρογνώμονες, στο πλαίσιο άτυπου «Δικτύου για την πρόληψη και κατάργηση της σωματικής τιμωρίας», καλεί τα αρμόδια νομοθετικά και κυβερνητικά όργανα, την ακαδημαϊκή κοινότητα, τους δημόσιους φορείς και τις μη κυβερνητικές οργανώσεις με σχετικό πεδίο δράσης να αναλάβουν, ο καθένας στον τομέα του, πρωτοβουλίες, με σκοπό την εμπέδωση και διάδοση της πρότασης απαγόρευσης της σωματικής τιμωρίας και προαγωγής εναλλακτικών μορφών διαπαιδαγώγησης, την οποία η Αρχή δεσμεύεται να προαγάγει στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων της.